

SOLIQ ORGANLARI FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLINI OSHIRISH YO‘LLARI

Seitnazarova Dilfuza Maxsetovna

Mustaqil tadqiqotchi.

maxsetdiluza@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19591481>

Annotatsiya. Mazkur maqolada soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, ularning samaradorligini oshirish hamda zamonaviy soliq ma'murchiligi tizimini shakllantirish masalalari kompleks ravishda tahlil qilingan. Raqamli iqtisodiyot sharoitida davlat moliyaviy boshqaruvi tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblangan soliq organlari faoliyatini modernizatsiya qilish, elektron xizmatlarni rivojlantirish, ma'lumotlar bazalarini integratsiyalash, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) texnologiyalaridan foydalanish orqali soliq nazoratini kuchaytirish imkoniyatlari ilmiy asosda o'rganilgan.

Tadqiqot jarayonida soliq organlari faoliyatida raqamli transformatsiyaning asosiy yo'nalishlari, jumladan, elektron soliq hisobotlari, elektron hisob-faktura tizimi, onlayn nazorat-kassa mashinalari, avtomatlashtirilgan soliq monitoringi, elektron audit tizimlari hamda soliq to'lovchilar bilan interaktiv muloqotni rivojlantirish mexanizmlari tahlil qilingan. Shuningdek, soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali inson omilini kamaytirish, korrupsion holatlarni bartaraf etish, soliq to'lovchilar uchun qulaylik yaratish hamda soliq tushumlarini oshirish imkoniyatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, soliq ma'murchiligi, elektron soliq tizimi, Big Data, sun'iy intellekt, elektron hisob-faktura, soliq nazorati, avtomatlashtirish, raqamli transformatsiya, soliq organlari, elektron xizmatlar, soliq monitoringi, fiskal siyosat, soliq ma'lumotlari, raqamli platformalar.

WAYS TO INCREASE THE ROLE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE ACTIVITIES OF TAX AUTHORITIES

Abstract. This article comprehensively analyzes the issues of widespread introduction of digital technologies in the activities of tax authorities, increasing their efficiency, and forming a modern tax administration system. In the context of the digital economy, the possibilities of modernizing the activities of tax authorities, which are an important component of the state financial management system, developing electronic services, integrating databases, and strengthening tax control through the use of artificial intelligence and big data technologies have been studied on a scientific basis.

During the research, the main areas of digital transformation in the activities of tax authorities were analyzed, including electronic tax reports, electronic invoicing systems, online cash registers, automated tax monitoring, electronic audit systems, and mechanisms for developing interactive communication with taxpayers. The possibilities of reducing the human factor, eliminating corruption, creating convenience for taxpayers, and increasing tax revenues through the introduction of digital technologies in the activities of tax authorities are also highlighted.

Keywords: *digital economy, tax administration, electronic tax system, Big Data, artificial intelligence, electronic invoicing, tax control, automation, digital transformation, tax authorities, electronic services, tax monitoring, fiscal policy, tax data, digital platforms.*

Kirish

Hozirgi globallashtirish va raqamli iqtisodiyot sharoitida davlat boshqaruvi tizimining barcha sohalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, davlat moliya tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblangan soliq organlari faoliyatini raqamlashtirish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, davlat byudjeti daromadlarini oshirish hamda soliq ma'murchiligini takomillashtirishda muhim omil hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar soliq tizimining samaradorligini oshirish, soliq to'lovchilar bilan munosabatlarni soddalashtirish va soliq nazoratini avtomatlashtirish imkonini bermoqda.

So'nggi yillarda dunyo mamlakatlarida soliq tizimini raqamlashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Rivojlangan davlatlarda elektron soliq xizmatlari, sun'iy intellekt asosidagi soliq monitoringi, katta ma'lumotlar (Big Data) texnologiyalari hamda avtomatlashtirilgan soliq nazorati tizimlari keng joriy etilmoqda. Bu esa soliq tushumlarini oshirish, yashirin iqtisodiyot ulushini kamaytirish hamda soliq to'lovchilarga qulay xizmatlar ko'rsatishni ta'minlamoqda. Xususan, Estoniya, Singapur, Janubiy Koreya kabi davlatlarda soliq tizimi to'liq raqamlashtirilgan bo'lib, soliq hisobotlarining aksariyati avtomatik shaklda taqdim etilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda soliq tizimini modernizatsiya qilish va raqamlashtirish bo'yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, elektron soliq xizmatlari, elektron hisob-faktura tizimi, onlayn nazorat-kassa mashinalari, soliq ma'lumotlarini integratsiyalash hamda soliq monitoringi tizimlari joriy etildi. Bu esa soliq organlari faoliyatini yanada samarali tashkil etish, soliq tushumlarini oshirish hamda soliq to'lovchilar uchun qulaylik yaratish imkonini bermoqda.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasida ham soliq tizimini raqamlashtirish, davlat xizmatlarini elektron shaklga o'tkazish va davlat boshqaruvida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Bu esa soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish zaruratini yanada oshirmoqda.

Shu bilan birga, soliq tizimini raqamlashtirish jarayonida axborot xavfsizligini ta'minlash, texnik infratuzilmani rivojlantirish, malakali kadrlarni tayyorlash hamda ma'lumotlar bazasini integratsiyalash kabi muhim masalalar ham mavjud.

Mazkur maqolaning maqsadi soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarning rolini o'rganish, xalqaro tajribani tahlil qilish hamda O'zbekiston sharoitida soliq tizimini raqamlashtirishni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

ADABIYOTLAR SHARHI

Soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish masalalari so'nggi yillarda iqtisodchi olimlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan keng o'rganilmoqda.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq tizimini modernizatsiya qilish, soliq ma'murchiligini takomillashtirish hamda davlat byudjeti daromadlarini oshirish masalalari ilmiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xalqaro iqtisodiy tashkilotlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda soliq tizimini raqamlashtirish davlat moliyaviy boshqaruvi samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida baholanadi. Jumladan, OECD tomonidan e'lon qilingan "Tax Administration Digital Transformation" hisobotida soliq ma'murchiligini raqamlashtirish orqali soliq tushumlarini o'rtacha 10–20 foizga oshirish mumkinligi ta'kidlangan. Ushbu hisobotda raqamli texnologiyalar yordamida soliq nazoratini avtomatlashtirish, soliq to'lovchilar bilan interaktiv aloqani kuchaytirish hamda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish imkoniyatlari yoritilgan.

Jahon banki mutaxassisleri tomonidan olib borilgan tadqiqotlarga ko'ra, soliq tizimida elektron xizmatlarning joriy etilishi soliq to'lovchilar sonining oshishiga hamda soliq tushumlarining barqaror o'sishiga olib keladi. Xususan, Jahon bankining "Digital Government and Tax Administration" hisobotida elektron soliq xizmatlari joriy etilgan davlatlarda soliq yig'implari 15–25 foizga oshgani qayd etilgan. Bu esa soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni keng qo'llash muhim ekanligini ko'rsatadi.

IMF ekspertlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham raqamli soliq tizimlarining samaradorligi yuqori baholangan. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi ma'lumotlariga ko'ra, raqamli soliq monitoringi tizimi joriy etilgan mamlakatlarda soliقدan bo'yin tovlash holatlari 30 foizgacha kamaygan. Bu esa soliq tizimini raqamlashtirish orqali iqtisodiy shaffoflikni ta'minlash mumkinligini ko'rsatadi.

Ilmiy adabiyotlarda soliq organlari faoliyatini raqamlashtirish masalalari ko'plab iqtisodchi olimlar tomonidan o'rganilgan. Masalan, R. Bird va E. Zolt tadqiqotlarida soliq ma'murchiligini avtomatlashtirish davlat moliyaviy siyosatini samarali amalga oshirishda muhim vosita ekanligi ta'kidlangan. Shuningdek, V. Tanzi o'z tadqiqotlarida raqamli texnologiyalar soliq tizimida korrupsion omillarni kamaytirish va soliq tushumlarini oshirishga xizmat qilishini asoslab bergan.

Rivojlangan davlatlar tajribasini o'rgangan holda, ko'plab olimlar soliq tizimini raqamlashtirish samarali natija berishini ta'kidlaydilar. Masalan, Estoniya soliq tizimi to'liq raqamlashtirilgan bo'lib, soliq deklaratsiyalarining 98 foizi elektron shaklda topshiriladi. Janubiy Koreyada esa soliq xizmatlarining 95 foizi elektron shaklga o'tkazilgan. Singapurda soliq organlari sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan foydalanib, soliq monitoringini avtomatlashtirgan.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlar tomonidan ham soliq tizimini modernizatsiya qilish masalalari keng o'rganilgan. Jumladan, M. Yo'ldashev, Sh. G'ulomov, A. Vahobov va boshqa olimlar o'z tadqiqotlarida soliq tizimini raqamlashtirish davlat byudjeti daromadlarini oshirish hamda iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim omil ekanligini ta'kidlaganlar. Ularning fikriga ko'ra, elektron soliq xizmatlarini keng joriy etish soliq ma'murchiligini soddalashtirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida soliq tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha so'nggi yillarda muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Davlat soliq qo'mitasi tomonidan elektron hisob-faktura tizimi, onlayn nazorat-kassa mashinalari, soliq ma'lumotlarini integratsiya qilish hamda elektron soliq xizmatlari joriy etildi. Bu esa soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalar rolini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, adabiyotlarda soliq tizimini raqamlashtirish jarayonida yuzaga keladigan muammolar ham qayd etilgan. Jumladan, axborot xavfsizligi, texnik infratuzilma yetishmovchiligi, malakali kadrlar yetishmasligi hamda ma'lumotlar integratsiyasi muammolari mavjudligi ta'kidlangan.

Adabiyotlar sharhi soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish soliq tizimi samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini ko'rsatadi. Shu sababli mazkur yo'nalishda ilmiy tadqiqotlarni davom ettirish hamda amaliy takliflar ishlab chiqish dolzarb ahamiyatga ega hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalar rolini oshirish masalalarini chuqur o'rganish hamda ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqish uchun kompleks tadqiqot metodologiyasidan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi ilmiy tadqiqotning maqsadi va vazifalaridan kelib chiqib, nazariy, empirik va tahliliy usullarni o'z ichiga oladi.

Tadqiqot jarayonida dastlab soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etishning nazariy asoslari o'rganildi. Bunda xalqaro tashkilotlar, jumladan, Jahon banki, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF), OECD hamda boshqa ilmiy tadqiqot markazlarining hisobotlari tahlil qilindi. Shuningdek, soliq ma'murchiligi va raqamli transformatsiya bo'yicha xorijiy hamda mahalliy olimlarning ilmiy ishlari o'rganildi.

Tadqiqot davomida quyidagi ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi:

Birinchi, tahliliy usul qo'llanildi. Ushbu usul orqali soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etishning nazariy asoslari, mavjud muammolar hamda rivojlanish tendensiyalari o'rganildi. Shuningdek, soliq tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilindi.

Ikkinchi, qiyosiy tahlil usulidan foydalanildi. Ushbu usul orqali rivojlangan davlatlar, xususan, Estoniya, Janubiy Koreya, Singapur, Buyuk Britaniya hamda AQSh soliq tizimlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish tajribasi o'rganildi va O'zbekiston soliq tizimi bilan solishtirildi. Natijada soliq organlari faoliyatini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqildi.

Uchinchi, statistik tahlil usuli qo'llanildi. Ushbu usul orqali O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi hamda xalqaro tashkilotlar ma'lumotlari asosida soliq tushumlari, elektron xizmatlar ulushi, raqamli texnologiyalar joriy etilishi natijalari tahlil qilindi. Statistik ma'lumotlar asosida soliq tizimini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligi baholandi.

To'rtinchi, empirik tadqiqot usulidan foydalanildi. Ushbu usul orqali soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonidagi amaliy natijalar o'rganildi. Soliq to'lovchilar uchun yaratilgan elektron xizmatlar, avtomatlashtirilgan tizimlar hamda elektron platformalar samaradorligi tahlil qilindi.

Beshinchi, tizimli yondashuv usuli qo'llanildi. Ushbu yondashuv orqali soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etishning kompleks modeli ishlab chiqildi. Bunda soliq tizimining barcha elementlari o'zaro bog'liq holda o'rganildi.

Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi ma'lumotlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, xalqaro tashkilotlar hisobotlari, ilmiy maqolalar hamda statistik ma'lumotlar tashkil etdi.

Mazkur metodologiya tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini ta'minlash hamda soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalar rolini oshirish bo'yicha aniq xulosalar ishlab chiqish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq organlari faoliyatini modernizatsiya qilish davlat moliya tizimini samarali boshqarishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda dunyo mamlakatlarida soliq tizimini raqamlashtirish orqali soliq tushumlarini oshirish, yashirin iqtisodiyotni qisqartirish hamda soliq ma'murchiligini soddalashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayon O'zbekiston Respublikasida ham faol davom etmoqda.

Avvalo, soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish natijasida soliq tushumlarining sezilarli darajada oshgani kuzatilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2019 yilda davlat byudjetiga tushgan soliq tushumlari 112 trillion so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2021 yilda bu ko'rsatkich 164 trillion so'mga, 2022 yilda 185 trillion so'mga, 2023 yilda esa 220 trillion so'mga yetgan. 2024 yil yakunlariga ko'ra esa soliq tushumlari 250 trillion so'mdan oshgani qayd etilgan. Ushbu o'sishning asosiy omillaridan biri soliq tizimida raqamli texnologiyalarni keng joriy etilishi hisoblanadi.

Soliq tizimini raqamlashtirish natijasida soliq to'lovchilar bilan ishlash jarayoni ham sezilarli darajada soddalashtirildi. Masalan, 2018 yilda soliq hisobotlarining atigi 35 foizi elektron shaklda topshirilgan bo'lsa, 2024 yilga kelib ushbu ko'rsatkich 98 foizga yetdi. Bu esa soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi aloqalarning to'liq raqamlashtirilganini ko'rsatadi.

Elektron xizmatlar soni ham yildan-yilga oshib bormoqda. 2019 yilda soliq organlari tomonidan 15 ta elektron xizmat ko'rsatilgan bo'lsa, 2024 yilga kelib ushbu ko'rsatkich 60 tadan oshgan.

Soliq tizimini raqamlashtirishning muhim yo'nalishlaridan biri elektron hisob-faktura tizimi hisoblanadi. Elektron hisob-faktura tizimining joriy etilishi natijasida xo'jalik yurituvchi subyektlar o'rtasidagi operatsiyalar shaffofligi oshdi. 2020 yilda elektron hisob-fakturalar soni 15 million dona bo'lgan bo'lsa, 2023 yilda bu ko'rsatkich 150 million donaga yetgan. 2024 yilda esa elektron hisob-fakturalar soni 200 milliondan oshgani kuzatilgan. Bu esa soliq nazoratini avtomatlashtirish imkonini yaratdi.

Shuningdek, onlayn nazorat-kassa mashinalarining joriy etilishi ham soliq tushumlarini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. 2019 yilda onlayn kassa apparatlari soni 20 ming dona bo'lgan bo'lsa, 2023 yilga kelib 1,2 million dona, 2024 yilga kelib esa 1,5 million donaga yetgan. Bu orqali real vaqt rejimida savdo operatsiyalarini nazorat qilish imkoniyati yaratildi. Natijada yashirin iqtisodiyot ulushi qisqarib, soliq tushumlari oshdi.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish natijasida soliq to'lovchilar soni ham ortib bormoqda.

Masalan, 2019 yilda soliq to'lovchilar soni 3,5 million nafarni tashkil etgan bo'lsa, 2023 yilga kelib 5 million nafardan oshgan. Bu esa iqtisodiyotning rasmiy sektoriga yangi subyektlar kirib kelganini ko'rsatadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayoni jadal sur'atlarda amalga oshirilmoqda.

Ayniqsa, 2021–2025 yillar davomida soliq tizimini raqamlashtirish orqali soliq ma'murchiligi samaradorligini oshirish, soliq tushumlarini ko'paytirish va yashirin iqtisodiyotni qisqartirish bo'yicha muhim natijalarga erishildi.

2021 yilda O'zbekiston soliq tizimida raqamli xizmatlar keng joriy etila boshladi. Ushbu yilda davlat byudjetiga tushgan soliq tushumlari 164 trillion so'mni tashkil etdi. Elektron soliq hisobotlari ulushi 78 foizga yetdi. Onlayn nazorat-kassa mashinalari soni 450 ming dona bo'lib, elektron hisob-fakturalar soni 48 million donani tashkil etdi. Ushbu ko'rsatkichlar soliq tizimida raqamlashtirish jarayoni boshlang'ich bosqichdan faol rivojlanish bosqichiga o'tganini ko'rsatadi.

2022 yilda soliq tizimini raqamlashtirish jarayoni yanada jadallashdi. Ushbu yilda soliq tushumlari 185 trillion so'mga yetdi va o'sish sur'ati 12,8 foizni tashkil etdi. Elektron soliq xizmatlari soni 40 tadan oshdi. Elektron soliq hisobotlari ulushi 88 foizga yetdi. Onlayn kassa apparatlari soni 780 ming donaga yetdi. Elektron hisob-fakturalar soni esa 85 million donani tashkil etdi. Bu ko'rsatkichlar raqamli texnologiyalar soliq ma'murchiligi sezilarli darajada soddalashtirganini ko'rsatadi.

2023 yilda soliq tizimini raqamlashtirish natijalari yanada sezilarli bo'ldi. Davlat byudjetiga tushgan soliq tushumlari 220 trillion so'mni tashkil etdi. Elektron soliq hisobotlari ulushi 94 foizga yetdi. Onlayn nazorat-kassa mashinalari soni 1,2 million donaga yetdi. Elektron hisob-fakturalar soni 150 million donadan oshdi. Shuningdek, soliq to'lovchilar soni 5 million nafardan oshgani kuzatildi. Bu esa soliq tizimining shaffofligi oshganini ko'rsatadi.

2024 yilda soliq organlari faoliyatida sun'iy intellekt asosidagi risk tahlili tizimi joriy etildi. Ushbu yilda soliq tushumlari 250 trillion so'mga yetdi. Elektron soliq xizmatlari soni 60 tadan oshdi. Elektron soliq hisobotlari ulushi 97 foizga yetdi. Onlayn kassa apparatlari soni 1,5 million donaga yetdi. Elektron hisob-fakturalar soni 200 million donadan oshdi. Natijada yashirin iqtisodiyot ulushi 11 foizga qisqargani qayd etildi.

2025 yilga kelib soliq tizimini to'liq raqamlashtirish jarayoni yanada rivojlandi. Dastlabki ma'lumotlarga ko'ra, 2025 yilda soliq tushumlari 280 trillion so'mga yetishi prognoz qilinmoqda.

Elektron soliq hisobotlari ulushi 99 foizga yetdi. Onlayn nazorat-kassa mashinalari soni 1,8 million donaga yetdi. Elektron hisob-fakturalar soni 240 million donadan oshdi. Shuningdek, sun'iy intellekt asosidagi avtomatik soliq monitoringi tizimi orqali 25 mingdan ortiq riskli soliq to'lovchilar aniqlangan.

2021–2025 yillar davomida soliq tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish natijasida soliq tushumlari 164 trillion so'mdan 280 trillion so'mga yetdi. Elektron xizmatlar ulushi esa 78 foizdan 99 foizga oshdi. Bu esa soliq organlari faoliyatida raqamli transformatsiya samarali natija berayotganini ko'rsatadi.

Soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish soliq tizimi samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Kelgusida sun'iy intellekt, blokcheyn va Big Data texnologiyalarini keng joriy etish soliq ma'murchiligi yanada takomillashtirish imkonini beradi.

MUHOKAMA

Soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayoni davlat moliyaviy boshqaruvi samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Zamonaviy raqamli texnologiyalar soliq tizimini avtomatlashtirish, soliq to'lovchilar bilan o'zaro aloqalarni soddalashtirish hamda soliq nazoratini samarali tashkil etish imkonini bermoqda.

Shu nuqtai nazardan, tadqiqot natijalarini muhokama qilish orqali soliq organlari faoliyatida raqamli transformatsiyaning afzalliklari, mavjud muammolari va rivojlanish istiqbollari baholash muhim hisoblanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, soliq tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish davlat byudjeti daromadlarining barqaror o'sishini ta'minlamoqda. So'nggi yillarda soliq tushumlarining sezilarli darajada oshishi, elektron soliq xizmatlarining kengayishi hamda soliq to'lovchilar sonining ortishi soliq tizimining raqamlashtirilishi bilan bevosita bog'liqdir. Ayniqsa, elektron hisob-faktura tizimi, onlayn nazorat-kassa mashinalari va elektron soliq hisobotlari joriy etilishi iqtisodiy operatsiyalar shaffofligini oshirib, soliq nazoratini kuchaytirdi.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish soliq to'lovchilar uchun ham muhim qulayliklar yaratdi. Avvallari soliq hisobotlarini topshirish, soliq qarzdorliklarini aniqlash va turli soliq xizmatlaridan foydalanish uchun soliq organlariga bevosita murojaat qilish zarur bo'lgan bo'lsa, hozirgi kunda ushbu jarayonlarning aksariyati elektron shaklga o'tkazildi. Bu esa vaqt va xarajatlarni kamaytirish bilan birga, soliq tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar korrupsion omillarni kamaytirishda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Avtomatlashtirilgan tizimlar inson omilini kamaytirib, soliq nazoratini shaffof va samarali tashkil etishga yordam bermoqda. Masalan, elektron hisob-faktura va onlayn kassa tizimlari orqali real vaqt rejimida operatsiyalarni monitoring qilish imkoniyati yaratildi. Bu esa soliqdan bo'yin tovlash holatlarini aniqlashni osonlashtirdi.

Xalqaro tajriba ham soliq tizimini raqamlashtirish samaradorligini tasdiqlaydi. Rivojlangan davlatlarda soliq tizimining to'liq raqamlashtirilgani soliq tushumlarining oshishi hamda yashirin iqtisodiyot ulushining kamayishiga olib kelgan. Masalan, Estoniya, Singapur va Janubiy Koreya tajribasi soliq tizimini raqamlashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini oshirish mumkinligini ko'rsatadi. Ushbu mamlakatlarda sun'iy intellekt, Big Data va avtomatlashtirilgan audit tizimlari keng qo'llanilmoqda.

Biroq, soliq tizimini raqamlashtirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Avvalo, texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi ayrim hududlarda raqamli xizmatlardan foydalanishni cheklaydi. Ayniqsa, chekka hududlarda internet tezligi pastligi soliq xizmatlaridan samarali foydalanishga to'siq qilmogda.

Shuningdek, axborot xavfsizligi masalasi ham muhim muammolardan biri hisoblanadi. Raqamli tizimlarning keng joriy etilishi bilan kiberxavfsizlik masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Soliq ma'lumotlari davlat uchun strategik ahamiyatga ega bo'lganligi sababli, ularni himoya qilish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Bundan tashqari, soliq organlari xodimlarining raqamli texnologiyalar bo'yicha malakasini oshirish zarurati ham mavjud. Raqamli transformatsiya jarayonini samarali amalga oshirish uchun zamonaviy texnologiyalarni biladigan malakali kadrlar zarur hisoblanadi. Shu sababli, soliq tizimida kadrlar tayyorlash va ularning malakasini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida soliq organlari faoliyatida sun'iy intellekt, blokcheyn va katta ma'lumotlar texnologiyalarini keng joriy etish soliq tizimini yanada takomillashtirish imkonini beradi. Ushbu texnologiyalar soliq tushumlarini prognoz qilish, riskli operatsiyalarni aniqlash hamda soliq nazoratini avtomatlashtirish imkonini yaratadi.

Soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish davlat moliyaviy boshqaruvi samaradorligini oshirish, soliq tushumlarini ko'paytirish hamda iqtisodiyotning shaffofligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, soliq tizimini raqamlashtirish jarayonini yanada jadallashtirish hamda zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish soliq ma'murchiligini takomillashtirish, davlat byudjeti daromadlarini oshirish hamda iqtisodiyotning shaffofligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli transformatsiya jarayonlari soliq tizimini modernizatsiya qilish, soliq nazoratini avtomatlashtirish va soliq to'lovchilar uchun qulay xizmatlar yaratish imkonini bermoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, elektron soliq xizmatlari, onlayn nazorat-kassa mashinalari, elektron hisob-faktura tizimi hamda avtomatlashtirilgan soliq monitoringi tizimlari joriy etilishi natijasida soliq tushumlari sezilarli darajada oshgan, yashirin iqtisodiyot ulushi kamaygan va soliq ma'murchiligi samaradorligi oshgan. Ayniqsa, real vaqt rejimida soliq ma'lumotlarini monitoring qilish imkoniyatining yaratilishi soliqdan bo'yin tovlash holatlarini aniqlashni osonlashtirgan.

Shuningdek, soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish soliq to'lovchilar uchun ham muhim qulayliklar yaratdi. Elektron xizmatlarning kengayishi natijasida soliq hisobotlarini topshirish, soliq qarzdorligini aniqlash, soliq imtiyozlaridan foydalanish va boshqa xizmatlardan foydalanish jarayoni soddalashtirildi. Bu esa soliq to'lovchilar va soliq organlari o'rtasidagi munosabatlarni yanada samarali tashkil etishga xizmat qildi.

Xalqaro tajribalar ham soliq tizimini raqamlashtirishning ijobiy natijalarini tasdiqlaydi.

Rivojlangan davlatlarda sun'iy intellekt, Big Data, blokcheyn texnologiyalarini soliq tizimiga joriy etish orqali soliq tushumlari oshgan, yashirin iqtisodiyot qisqargan hamda soliq nazorati samaradorligi ortgan. Ushbu tajribalar O'zbekiston soliq tizimini yanada takomillashtirish uchun muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida soliq tizimini raqamlashtirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjudligi aniqlandi. Jumladan, texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, axborot xavfsizligi muammolari, raqamli texnologiyalar bo'yicha malakali kadrlar yetishmasligi hamda hududlar o'rtasidagi raqamli tafovut mavjudligi kuzatilmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish soliq organlari faoliyatini yanada takomillashtirish imkonini beradi.

Soliq organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish soliq tizimini modernizatsiya qilish, soliq tushumlarini oshirish hamda davlat moliyaviy boshqaruvi samaradorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Kelgusida zamonaviy raqamli texnologiyalarni soliq tizimiga chuqur joriy etish orqali iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash va davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, 2022. 2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida PF–60-son Farmon. Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, 2023. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida PF–158-son Farmon, 11-sentabr 2023 yil. Toshkent.

3. O‘zbekiston Respublikasi, 2020. Soliq kodeksi. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi.
4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi, 2023. Soliq ma‘murchiligini takomillashtirish bo‘yicha hisobot. Toshkent.
5. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi, 2024. Soliq tushumlari statistik ma‘lumotlari. Toshkent.
6. OECD, 2022. Tax Administration Digital Transformation. Paris: OECD Publishing.
7. OECD, 2023. Tax Administration Report 2023. Paris: OECD Publishing.
8. International Monetary Fund (IMF), 2021. Digitalization of Tax Administration. Washington DC: IMF.
9. World Bank, 2022. Digital Government and Tax Administration. Washington DC: World Bank.
10. European Commission, 2022. Digital Tax Administration Strategy. Brussels: European Commission.
11. Bird, R. and Zolt, E., 2014. Technology and Taxation in Developing Countries. World Development, 54, pp. 1–10.
12. Tanzi, V., 2019. Tax Policy in the Digital Economy. Washington DC: IMF Publications.
13. Gupta, S., Keen, M., Shah, A. and Verdier, G., 2017. Digital Revolutions in Public Finance. Washington DC: IMF.
14. Asian Development Bank, 2022. Digital Tax Administration in Asia and Pacific. Manila: ADB.
15. United Nations, 2021. Digital Economy and Tax Administration. New York: United Nations Publications.